

ВЧИМОСЯ ЯКІСНОГО МОВЛЕННЯ:

вправи для розвитку артикуляційного апарату

ВЧИМОСЯ ЯКІСНОГО МОВЛЕННЯ

Правильна та чітка вимова звуків залежить від ефективної роботи артикуляційного апарату, зокрема язика, губ, щелепи та піднебіння. **А розвинути артикуляційний апарат допоможе артикуляційна гімнастика.** Її принципи, практичні поради щодо організації роботи та детально описані статичні та динамічні вправи шукайте у статті.

Артикуляційна гімнастика — це комплекс вправ, спрямованих на формування правильних рухів та положень артикуляційних органів, для постановки та чіткої вимови звуків. До неї звертаються, щоб скорегувати наявні проблем, а також для профілактики, з метою більш швидкого опанування дитиною правильної звуковимови.

Зазвичай артикуляційну гімнастику проводить вчитель-логопед, але після вивчення основ її проведення це можуть робити й вихователі.

Артикуляційна гімнастика, як і будь-яка форма роботи з розвитку мовлення, потребує дотримання певних правил та принципів.

ПРИНЦИПИ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ ГІМНАСТИКИ:

СИСТЕМАТИЧНІСТЬ

Стала навичка формується тільки за умови регулярного овторення та закріплення. Тож проводьте артикуляційну гімнастику щодня, зокрема під час занять з розвитку мовлення або в ранкові години як «зарядку для язичка».

СТРУКТУРОВАНІСТЬ

Комплекс артикуляційної гімнастики залежно від віку дитини та сформованості мовленнєвого апарату складається з **3–7 вправ**; кратність повторення кожної вправи — **3–15 разів**, тривалість — **5–10 хвилин**.

ПОСЛІДОВНІСТЬ

Вправи виконують за принципом «від простого до складного». **Кількість нових вправ — не більше двох.** З ними дитину спочатку ознайомлюють, демонструючи техніку виконання (демонструють дорослі або за допомогою спеціальних іграшок і малюнків), потім пропонують повторити. Решта вправ комплексу спрямовані на формування, автоматизацію та закріплення вже опанованих навичок. Вправи виконуються повільно (за потреби з фіксуванням певного положення протягом декількох секунд або зі здійсненням плавного переходу при зміні артикуляційної пози), чітко та ритмічно.

УСВІДОМЛЕНІСТЬ

Щоб розуміти мету та спосіб виконання вправи, **дитина повинна мати уявлення про будову мовленнєвого апарату** (губи, зуби, альвеоли, тверде та м'яке піднебіння, язик, щелепа, голосові зв'язки тощо) та розуміти техніку її виконання. Для унаочнення використовують дзеркало, за допомогою якого дитина може бачити власні органи артикуляції та розуміти правильність чи неправильність своїх дій, відразу ж усувати помилки. Коли навички достатньо сформовані, вправи можна виконувати «наосліп».

РІЗНОМАНІТНІСТЬ

Повторення одних і тих самих рухів може викликати в дитини небажання займатися артикуляційною гімнастикою, тому **урізноманітнення її форм значно впливатиме на кінцевий результат**.

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З РОЗВИТКУ АРТИКУЛЯЦІЙНОГО АПАРАТУ

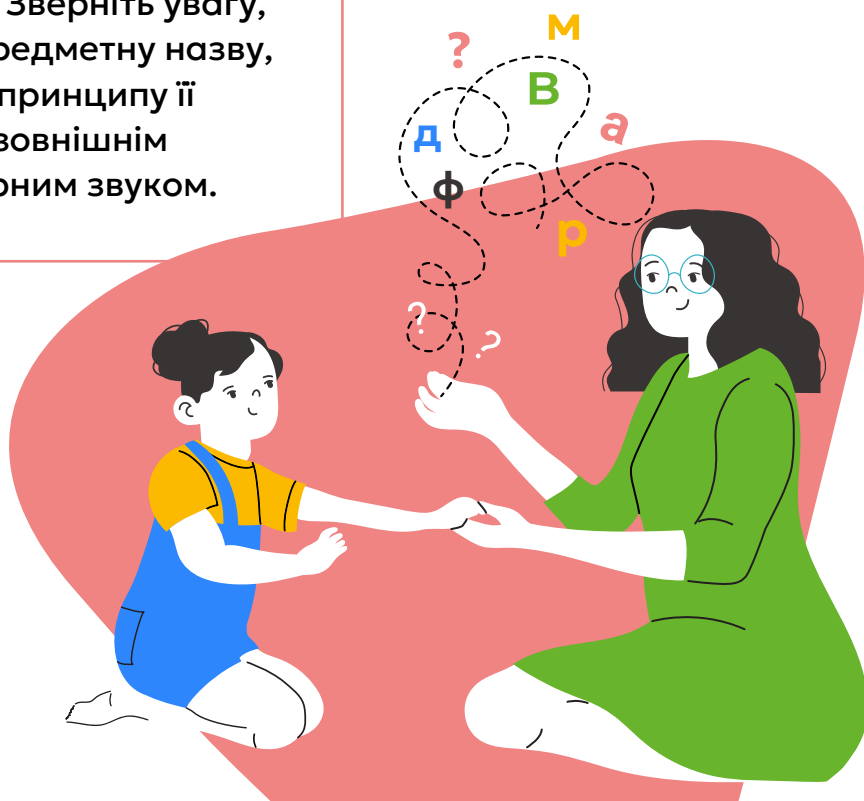
ПІДГОТУЙТЕ ДИТИНУ ДО ЗАНЯТЬ. ОЗНАЙОМТЕ ЇЇ З РОБОТОЮ АРТИКУЛЯЦІЙНОГО АПАРАТУ

Діти мають добре розвинену уяву, саме тому їх дуже цікавлять казки та різноманітні історії. А якщо дитина в них стає безпосереднім учасником, це підвищує вмотивованість до діяльності. **Тому для знайомства з мовленнєвим апаратом радимо використати казки або мультфільм «Язичок», яскраві іграшки, малюнки з теми тощо.**

НА ОСНОВНОМУ ЕТАПІ РОБОТИ ВИКОРИСТОВУЙТЕ СТАТИЧНІ Й ДИНАМІЧНІ ВПРАВИ

Для якісного опанування мовлення потрібно мати сформовані навички виконання як вправ, що допомагають дитині утримувати правильну артикуляційну позу протягом кількох секунд (так званих статичних вправ), так і вправ, що сприяють рухливості губ і язика та полегшують переключення та координованість динамічних вправ).

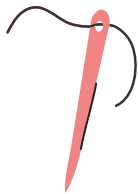
Пропонуємо взяти на озброєння декілька варіантів кожного виду вправ. Зверніть увагу, всі вправи мають характерну предметну назву, що значно полегшує розуміння принципу її виконання завдяки асоціації із зовнішнім виглядом предмета чи характерним звуком.

СТАТИЧНІ ВПРАВИ:

«ГОЛОЧКА»

Рот відкрити, язик висунути якомога далі вперед, напружити його, зробивши «вузьким». Утримувати в такому положенні 15 секунд. Слідкувати, щоб кінчик язика не загинався. Використовується для відпрацювання звуків [с], [з], [ц].

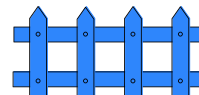
«ЛОПАТКА»

Язик розпластаний, його краї торкаються бокових зубів. Язик розслабити, покласти на нижню губу. Слідкувати, щоб язик не рухався, затримати в такому положенні на кілька секунд. Це положення корисне для вимови звуків [ш], [ж].

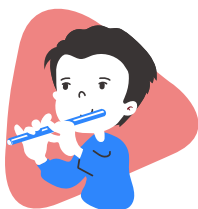
«ПАРКАНЧИК»

Зімкнути верхні й нижні зуби, усміхнутися, повністю оголивши їх, порахувати про себе до 10. Використовується для кращої вимови звуків [с], [з], [ц].

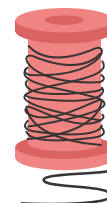
«СОПІЛОЧКА»

Скласти губи трубочкою, подути крізь них якомога далі вперед. Для формування правильної вимови звуків [с], [з], [ц].

«КОТУШКА»

Висунути язик і намагатися закрутити його кінчик догори, наче створюєте котушку. Тримати так 5 секунд, потім розслабити. Вправа сприяє правильній вимові звуків [р], [л], тренує гнучкість язика і його підняття до піднебіння.

«ЧАШЕЧКА»

Широко відкрити рот, язик у формі зігнутої «чашечки» підняти до верхньої губи без допомоги нижньої губи. Вправа важлива для правильного утворення шиплячих звуків [ш], [ж], [ч], [щ].

«СТРІЛКА»

Кінчик язика торкається верхніх зубів або альвеол (горбків за верхніми зубами). Це положення важливе для вимови звуків [т], [д], [л].

ДИНАМІЧНІ ВПРАВИ:

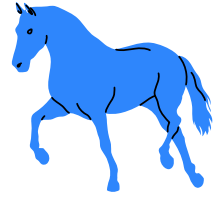
«ГРИБОК»

«Присмоктати» язик до верхнього піднебіння, утримувати в такому положенні 10–15 секунда потім різко опустити язик зі звуком «цок». Виконувати 10 разів. Вправа формує правильну вимову звуків [л], [р].

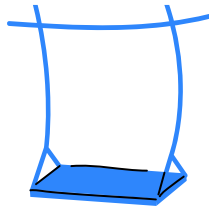
«КОНЯЧКА»

Торкнутися кінчиком язика верхнього піднебіння. Імітувати цокання копит. Виконувати 10–15 разів. Використовується для вимови звуків [л], [р].

«ГОЙДАЛКИ»

Широко відкрити рот, підняти кінчик язика до верхніх зубів, потім опустити до нижніх. Виконувати рухи плавно, без поспіху 10–15 разів. Допомагає розвивати рухливість язика для правильного утворення звуків [л], [р], [с], [з].

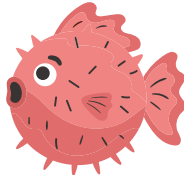
«СМАЧНЕ ВАРЕННЯ»

Уявити, що на губах розмазане варення. Облизати верхню та нижню губи круговими рухами язика, спочатку в один бік, потім у протилежний. Повторити 15 разів. Сприяє розвитку чіткої вимови звуків [л], [р], а також підвищує загальну гнучкість язика.

«РИБКА»

Зуби міцно стиснути, губи витягнути вперед. Губи то розкриваються, то змикаються (як це робить ротиком рибка). Виконувати 10–15 разів. Вправа сприяє розвитку чіткої артикуляції губ і щелепи, що необхідно для формування звуків [о], [у], [м], [б], [п].

«ГОДИННИК»

Рот відкритий, губи розтягнуті в посмішку. Кінчиком язика по черзі тягнутися від одного куточка рота до іншого (рухи повільні, ритмічні). Виконувати у повільному темпі під лічбу до 20. Вправа спрямована на розвиток рухливості язика, корисна для вимови свистячих та шиплячих звуків [с], [з], [ц], [ш], [ж], [ч], [щ].

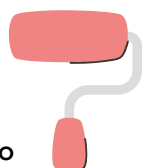
«БУЛЬБАШКА»

Губи злегка загорнути за зуби всередину рота. Притискати одну до одної, створюючи характерне булькотіння. Виконувати 10–15 разів.

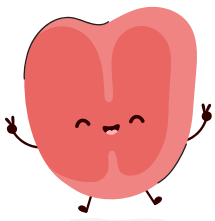
«МАЛЯР»

Кінчиком язика проведіть по піднебінню, ніби «фарбуєте» його, рухаючись від зубів до м'якого піднебіння й назад. Це положення важливе для формування звуків [к], [г], [х], а також для розвитку загальної мовленнєвої моторики.

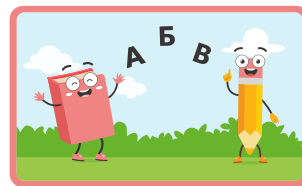
МОТИВУЙТЕ ДИТИНУ ДО ВИКОНАННЯ АРТИКУЛЯЦІЙНИХ ВПРАВ

Що активніша дитина, що більше вона залучена до цікавої для себе діяльності, то кращий результат. Тож продумуйте варіанти, як урізноманітнити способи та підходи до проведення артикуляційної гімнастики. **Підтримувати увагу дітей на високому рівні та забезпечити стабільний рівень пізнавально-мовленнєвої активності допоможуть такі прийоми:**

Супроводжуйте артикуляційні вправи ігровим сюжетом.

Можна щоразу вибирати нових героїв для сюжету, а можна обрати одного, добре відомого дітям, і запропонувати з ним помандрувати. До речі, це може бути веселий Язичок з казки, яку розповідали під час знайомства з артикуляційним апаратом. У такому разі доречно дати йому ім'я, наприклад Хеппі (в перекладі з англійської «Щасливий»).

Використовуйте цифрові логоказки.

В наш час, коли ми вже не мислимо життя без гаджетів, розумне використання спеціальних комп'ютерних ігор є гарним мотиваційним «гачком» для дитини. Малюки із задоволенням стежать за перебігом подій, які бачать на слайдах, і залюбки допомагають героям виконувати завдання та вправи.

Використовуйте незвичні предмети для урізноманітнення виконання вправ.

Наприклад, для виконання вправ з коловими рухами по губах використовуйте смаколики: варення чи мед. Для вправи «Рахівничка» зробіть рахівницю з їстівної солодкої соломки, нанижіть на неї бублички та запропонуйте дитині пересунути їх з одного краю в інший за допомогою язика. Ускладніть вправу, запропонувавши пересунути бублики знизу вгору. Також корисним буде використання логопедичного намиста.

Проводьте артикуляційні ігри під час виконання побутових справ.

Запропонуйте дитині помішати сік у склянці за допомогою язика (формування навички колових рухів); перенести водичку за допомогою язичка з однієї посудини в іншу (навичка фіксації язика в положенні «чашечки»); зімітувати рухи гойдалки чи стрибків м'ячика язиком тощо.

Дієвим прийомом підтримання мотивації до виконання артикуляційних вправ є поєднання рухів язика з рухами рук. Спочатку робота проводиться за участю однієї руки, мірою накопичення досвіду виконання синхронних рухів додається інша рука. До речі, на ручки можна вдягнути червону рукавичку й уявити, що це язичок.

АКТИВНО СПІВПРАЦЮЙТЕ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ

Поясніть батькам, що таке артикуляційні вправи, як їх виконувати і навіщо. Наголошуйте на тому, що артикуляційна гімнастика — це не лише ефективний спосіб покращити звуковимову дитини, а й можливість цікаво та корисно провести час разом з нею.

Головне — виконуйте вправи з розвитку артикуляційного апарату систематично та із задоволенням — і якість мовлення ваших вихованців стрімко зростатиме!

для кожної дитини

